

מכללת הרצוג-גוש עציון
ימי עיון בתנ"ך
קיץ תשע"א

מיא-מ3
ערים

בס"ד, ימי עיון קיץ תשע"א

ייחודו של ספר במדבר

1. הקדמת רמב"ן לספר במדבר:
אחר שביאר תורת הקרבנות בספר השלישי, התחיל עתה לסדר בספר הזה, המצוות שנצטוו בעניין אהל מועד. וכבר הזהיר על טומאת מקדש וקדשיו לדורות, ועתה יגביל את המשכן בהיותו במדבר, כאשר הגביל הר סיני בהיות הכבוד שם, ציווה: 'זהר הקרב יומת', כאשר אמר שם: 'כי סקול יסקל', וציווה: 'ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו', כאשר הזהיר שם: 'פן יהרסו אל ה' לראות...'. וציווה: 'ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח', כאשר אמר שם: 'וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו', 'זהכהנים והעם אל יהרסו...'.
והנה ציווה איך תהיה משמרת המשכן וכליו, ואיך יחנו סביב, ויעמוד העם מרחוק, והכהנים הנגשים אל ה' - איך יתנהגו בו בחנותו ובשאת אותו, ומה יעשו במשמרתו, והכל מעלה למקדש וכבוד לו, כמו שאמרו: אינו דומה פלטרין של מלך, שיש לו שומרין, לפלטרין שאין לו שומרין.
והספר הזה כולו במצוות שעה, שנצטוו בהם בעמדם במדבר, ובנסים הנעשים להם, לספר כל מעשה ה' אשר עשה עמהם להפליא, וסיפר כי החל לתת אויביהם לפניהם לחרב, וציווה איך תיחלק הארץ להם. ואין בספר הזה מצוות נוהגות לדורות, זולתי קצת מצוות ובענייני הקרבנות, שהתחיל בהן בספר הכהנים, ולא נשלם ביאורן שם, והשלימן בספר הזה.

2. רש"י במדבר פרק ה פס' ב
וישלחו מן המחנה - שלוש מחנות היו שם בשעת חנייתן, תוך הקלעים היא מחנה שכינה, חניית הלויים סביב כמו שמפורש בפרשת במדבר סיני היא מחנה לוי, ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות היא מחנה ישראל.
הצרוע נשתלח חוץ לכולן, הזב מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתים, וטמא לנפש מותר אף בשל לוי ואינו משולח אלא משל שכינה, וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכת פסחים (סז).

3. רש"י במדבר פרק ה פס' ו
למעל מעל בה' - הרי חזר וכתב כאן פרשת גוזל ונשבע על שקר, היא האמורה בפרשת ויקרא: ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו', ונשנית כאן בשביל שני דברים שנתחדשו בה: האחד - שכתב 'והתודו', לימד שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים עד שיודה בדבר, והשני - על גזל הגר שהוא נתון לכהנים.

4. משנה מסכת נזיר פרק ז משנה א
כהן גדול ונזיר אינו מטמאין לקרוביהן, אבל מטמאין למת מצוה.
היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה,
רבי אליעזר אומר, יטמא כהן גדול ואל יטמא נזיר.
וחכמים אומרים, יטמא נזיר ואל יטמא כהן גדול.
אמר להם רבי אליעזר: יטמא כהן שאינו מביא קרבן על טמאתו,
ואל יטמא נזיר שהוא מביא קרבן על טמאתו.
אמרו לו: יטמא נזיר שאינו קדשתו עולם, ואל יטמא כהן שקדשתו קדשת עולם.

5. רש"י במדבר פרק ו' א
למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה?
לומר לך, שכל הרואה סוטה בקלולה, יזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי ניאוף.

6. רמב"ן במדבר ז' ב
וייתכן שנפרש (זהו הפירוש השני בדברי רמב"ן), 'ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צב' - שש עגלות גדולות
נושאות קרבנותיהם, 'ושנים עשר בקר' - מושכים העגלות. והנה, הביאו העגלות מלאות והבקר לפני
המשכן, והשם ציווה את משה: 'קח מאתם' - הכל, והיו העגלות והבקר שאינם לקרבן לעבוד את
עבודת אהל מועד, ואחר כך לקחו הנשיאים את קרבניהם מעל העגלות, ויקריבו אותם לפני המשכן, כי היו
חושבים להקריב הכל בו ביום, אחר שהורשו להקריבם לו, והשם ציווה (פסוק יא) 'נשיא אחד ליום יקריבו', ולכך
לא הוצרך לומר עתה 'קח מאתם'.
'יקריבו נשיאי ישראל וגו' וביאו את קרבנם לפני ה' - בעבור היות העגלות לצורך הקרבנות
ייקראו קרבן, וכן 'ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב' (להלן ל"א ג) - קרבן לבדק הבית.
והנה, חשבו הנשיאים, שלא ייתכן שישאו הלויים על כתף קרשי המשכן והאדנים, שהם כבדות מאד,
והביאו מעצמן עגלות, שכן דרך כל נושאי בתי המלכים והיכלי אהליהם לשאת אותם בעגלות.

7. שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ו
'פה את רעייתי כתוצה' - כשאת רוצה.
כד את בעיאי, לית את צריכה בעייה מכלום, מילף מכלום (=כשאת רוצה - אין את צריכה לשאול דבר או לבקש דבר), מי
אמר להם להביא עגלות ובקר לטעון המשכן, לא מהן ובהן הביאו אותן? ה"ד (במדבר ז') וביאו את קרבנם
לפני ה' שש עגלות צב ...
באותה שעה נתיירא משה, אמר בלבו: 'תאמר, רוח הקדש נסתלקה ממני ושרת[ה] על הנשיאים, או שמא נביא
אחד עמד וחדש את ההלכה?'. אמר לו הקב"ה: 'משה, אילו להם הייתי אומר שיביאו, הייתי אומר לך שתאמר
להם, אלא 'קח מאתם והיו', מהו 'קח מאתם' - מאתם היו הדברים.

8. רש"י במדבר פרק ט
וראויה הייתה פרשה זו להיאמר על ידי משה כשאר כל התורה כולה,
אלא שזכו אלו שתיאמר על ידיהן, שמגלגלין זכות על ידי זכאי.

דין אשם גזלות

במדבר פרק ה'	ויקרא פרק ה'
<p>(ה) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר.</p> <p>(ו) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,</p> <p>אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם</p> <p>לְמַעַל מַעַל בְּה',</p> <p>וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא.</p> <p>(ז) וְהִתְוֹדוּ אֶת חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר עֲשׂוּ,</p> <p>וְהָשִׁיב</p> <p>... אֶת אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ יֶסֶף עָלָיו,</p> <p>וְנָתַן לְאֲשֶׁר אֲשָׁם לוֹ.</p> <p>(ח) וְאִם אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו,</p> <p>הָאֲשָׁם הַמּוֹשֵׁב לֹה' - לִכְהֵן,</p> <p>מִלְבַּד אֵיל הַכִּפָּרִים</p> <p>אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ עָלָיו.</p>	<p>(כ) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר.</p> <p>(כא) נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא</p> <p>וּמַעַלְהָ מַעַל בְּה',</p> <p>וְכַחַשׁ בְּעִמִּיתוֹ</p> <p>בְּפִקְדוֹן אוֹ בְתִשּׁוּמַת יָד אוֹ בְגִזּוֹל אוֹ עֲשָׂק אֶת עִמִּיתוֹ.</p> <p>(כב) אוֹ מִצָּא אֲבֹדָה וְכַחַשׁ בְּה',</p> <p>וְנִשְׁבַּע עַל שִׁקְרָה,</p> <p>עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחַטָּא בְהִנְהוּ.</p> <p>(כג) וְהָיָה כִּי יִחַטָּא וְאָשָׁם,</p> <p>וְהָשִׁיב</p> <p>אֶת הַגִּזְלָה אֲשֶׁר גִּזַּל אוֹ אֶת הָעֲשָׂק אֲשֶׁר עֲשָׂק</p> <p>אוֹ אֶת הַפִּקְדוֹן אֲשֶׁר הִפְקִיד אֹתוֹ</p> <p>אוֹ אֶת הָאֲבֹדָה אֲשֶׁר מִצָּא.</p> <p>(כד) אוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לְשִׁקְרָה,</p> <p>וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ יֶסֶף עָלָיו,</p> <p>לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְיוֹם אֲשַׁמְתּוֹ.</p> <p>(כה) וְאֶת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לֹה',</p> <p>אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּד לְאֲשָׁם אֵל הַכֹּהֵן.</p> <p>(כו) וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי ה' וְנִסְלַח לוֹ,</p> <p>עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לְאֲשָׁמָה בְּה'.</p>

דניאל בגוב האריות	חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש	
לבקש בקשות במשך 30 יום רק מהמלך.	להשתחוות לצלם הזהב.	הגזירה
שָׁפַל אֲשֶׁר בִּבְקוֹשׁ בִּקְשָׁה מִכָּל אֱלֹהִים וְאָדָם עַד יָמַי שְׁלֹשִׁים חוּץ מִמֶּדֶן הַמֶּלֶךְ, וְשָׁלַף לִגְבֵי הָאָרִיוֹת.	ומי שלא יפל ויִסְגֹּד, בָּהּ בְּשַׁעַה יִשְׁלַף לְתוֹךְ כִּבְשֵׁן הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת.	העונש
דניאל מתפלל שלוש פעמים ביום לעין כל.	חנניה מישאל ועזריה אינם משתחוים לעין כל.	הפרת הצו
דִּי אֲכַלּוּ קִרְצוּהִי דִי דְנִיָּאל (הוציאו דיבתם)	וְאֲכַלּוּ קִרְצוּהוֹן דִּי הוֹדִיָּא (הוציאו דיבתם)	הלשנה – ק.ר.צ
שְׁדַנְיָאל אֲשֶׁר מִבְּנֵי נְלוֹת יְהוּדָה, לֹא שָׁם עֲלֵיד הַמֶּלֶךְ לֵב וְעַל הָאִסָּר אֲשֶׁר רִשְׁמַת	...הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה לֹא שָׁמוּ עֲלֵיד הַמֶּלֶךְ לֵב, אֵת אֱלֹהֵיךְ אֵינָם עוֹבְדִים, וְלִצְלָם הִזְהַב אֲשֶׁר הִקִּימוֹת אֵינָם סוֹגְדִים.	לשון החלשנה
דניאל מושלך לגוב האריות.	חנניה מישאל ועזריה מושלכים לכבשן האש.	ביצוע העונש
אֱלֹהֵיךְ אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹבֵד אוֹתוֹ תִּמְיֵד, הוּא יִצְיִלְךָ	ומי הוא אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִצְיִלְכֶם מִיָּדִי	דברי המלך על הא-ל המושיע
אֱלֹהֵי שְׁלַח מַלְאָכּוֹ וְסָגַר אֶת פִּי הָאָרִיוֹת וְלֹא חִבְלוּנִי	הִנֵּה אֲנִי רוֹאֶה אֲנָשִׁים אֲרַבְעָה מִתְרִים, מִהֲלָכִים בְּתוֹךְ הָאֵשׁ וְחִבְלָה אֵין בָּהֶם, וּמְרָאָהוּ שֶׁל הַרְבִּיעֵי דוּמָה לְבָן אֱלֹהִים.	הצלה על ידי מלאך
וְכָל חִבְלָה לֹא נִמְצְאָה בּוֹ	אֲשֶׁר לֹא שָׁלְטָה הָאֵשׁ בְּגוֹפִם וּשְׁעַר רֹאשָׁם לֹא נִחְרָף, וְשִׁמְלוֹתֵיהֶם לֹא נִשְׁתַּנּוּ, וְרִיחַ אֵשׁ לֹא עָבַר בָּהֶם	הצלה ללא פגע
דְּנִיָּאל עָבַד אֶל חֵי, אֱלֹהֵיךְ אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹבֵד אוֹתוֹ תִּמְיֵד, הִיכּוֹל לְהִצְיִלְךָ מִן הָאָרִיוֹת!	שְׁדַרְדָּ, מִישָׁף וְעָבַד נְגוּ, עֲבָדִיו שֶׁל הָאֵל הַעֲלִיּוֹן צָאוּ וּבָאוּ	דברי המלך ליעבדי ה'
וְהִבִּיאוּ אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר הִלְשִׁינוּ עַל דְּנִיָּאל, וְלִגְבֵי הָאָרִיוֹת הִשְׁלִיכוּ אוֹתָם, אֵת בְּנֵיהֶם וְנִשְׁיָהֶם, וְלֹא הִגִּיעוּ לְקִרְקַע הַגֵּב, עַד אֲשֶׁר שָׁלְטוּ בָהֶם הָאָרִיוֹת וְאֵת כָּל עֲצֻמוֹתֵיהֶם הִדְקוּ	הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר הִעֲלוּ אֶת שְׁדַרְדָּ, מִישָׁף וְעָבַד נְגוּ, תִּמְיֵת אוֹתָם שְׁבִיב הָאֵשׁ.	המלשינים מקבלים את אותו העונש
מִלְפָּנֵי הוֹשֵׁם צוּ, אֲשֶׁר בְּכָל שְׁלֹטוֹן מַלְכוּתִי יִהְיוּ זָעִים וִירָאִים מִלְפָּנֵי אֱלֹהֵיךְ שֶׁל דְּנִיָּאל, שְׁהוּא אֵל חֵי וְקוֹנֵם לְעוֹלָמִים, וּמַלְכוּתוֹ לֹא תִשָּׁחַת, וְשְׁלֹטוֹנוֹ עַד הַסּוֹף.	וּמִפְּנֵי הוֹשֵׁם צוּ, אֲשֶׁר כָּל עַם, אִמָּה וְלִשׁוֹן, אֲשֶׁר יֵאמַר תּוֹעָה עַל אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל שְׁדַרְדָּ, מִישָׁף וְעָבַד נְגוּ, נִתְחַיִּים יַעֲשֶׂה וּבִיתוֹ אֲשַׁפֵּה יוֹשֵׁם, כָּל-עַמַּת שְׂאִין אֱלֹהִים אַחַר אֲשֶׁר יוּכַל לְהִצִּיל כְּזֶה	צו המלך
מוֹשִׁיעַ וּמַצִּיל וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹת וּנְפִלְאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת דְּנִיָּאל מִדֵּן הָאָרִיוֹת.	הַאוֹתוֹת וְהַנְּפִלְאוֹת, שְׁעֲשֶׂה עִמִּי אֵל עֲלִיּוֹן, נָאֶה לְפָנֶיךָ לְהַגִּיד. (לג) אוֹתוֹתֵיךָ כִּמְהָ גְדוֹלִים, וְנִפְלְאוֹתֵיךָ כִּמְהָ תִקְיִפוֹת! מַלְכוּתוֹ מַלְכוּת עוֹלָם, וְשְׁלֹטוֹנוֹ עִם דוֹר וָדוֹר	האותות והנפלאות
וְדְנִיָּאל זֶה הַצְּלִיחַ בְּמַלְכוּת דְּרִינֹשׁ וּבְמַלְכוּת כּוֹרְשׁ הַפָּרְסִי.	אֲזִי הַמֶּלֶךְ, הַצְּלִיחַ אֶת שְׁדַרְדָּ, מִישָׁף וְעָבַד נְגוּ בְּמַדִּינַת בָּבֶל.	הצלחת מקדשי ה'

ההבדלים:

1. היוזמה לגזירה (נבוכדנאצר מול שרי דריווש).
2. הרקע לסיפור (דתי מול פוליטי – תוכן הבקשה).
3. מעמד מקדשי ה' (שרי מלוכה מול השר הבכיר ביותר).
4. תגובת המלך להפרת הצו (כעס מול רצון להציל; הסקת התנור יותר מול ניסיון להציל את דניאל).
5. דברי המלך על האל שיושיע (ציניות מול כנות).
6. מי מכלה את הזוממים (האש בעצמה מול המלך דריווש באופן אקטיבי).
7. על מה נמסרת הנפש (השתחויה לפסל מול תפילה שלוש פעמים ביום).